

*Prof. Dr. Ahmet Mermer, Dr. Ahmet Selahattin Hidayetoğlu,
Dr. Mustafa Erdoğan, Dr. Neslihan Koç Keskin, **Osmanlı
Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevîlik Unsurları,**
Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009, 728 s.*

*Prof. Dr. Ahmet Mermer, Dr. Ahmet Selahattin Hidayetoğlu,
Dr. Mustafa Erdoğan, Dr. Neslihan Koç Keskin, **(Praises for
Mawlana and Traces of the Mawlawi Order in the Ottoman
Poetry),** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009, 728 s.*

Esra EGÜZ*

ÖZET

Bu çalışmada Prof. Dr. Ahmet Mermer, Dr. Ahmet Selahattin Hidayetoğlu, Dr. Mustafa Erdoğan ve Dr. Neslihan Koç Keskin tarafından yayımlanan “Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevîlik Unsurları” adlı eser hakkında bir inceleme yapılmıştır. Çalışmada, eserin bölümleri ve bu bölümlerde ele alınan konular hakkında bilgi verilecek ve böylelikle eser okuyucuya tanıtılacaktır.

ANAHTAR KELİMELER

Mawlana, Mevlevîlik, Mevlana övgüleri.

ABSTRACT

In this study, there is a research about “Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevîlik Unsurları” which is published by Prof. Dr. Ahmet Mermer, Dr. Ahmet Selahattin Hidayetoğlu, Dr. Mustafa Erdoğan and Dr. Neslihan Koç Keskin. It will be mentioned about chapters of book and topics in each chapters. In this way, the presentation of the book will be given in the study.

KEY WORDS

Mawlana, Mawlawi order, Praises for Mawlana.

* Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Tasavvuf, gerek dinî ve sosyal hayatı, gerek kültür ve edebiyatı derinden etkileyen bir inanç sistemidir. Dinin benimsenmesi ve hayata aktarılmasında büyük rol oynayan tasavvuf, hem sosyal hayata nizam vermiş hem de sanata ve edebiyata tesir etmiştir. Sözün ve şiirin fikirleri yaymak için etkili bir yol olmasının bunda rolü olmakla beraber, tasavvufun ve tasavvufî meselelerin şiirin konusu haline gelmesini yalnız bu sebebe bağlamak doğru değildir. Tasavvuf aynı zamanda şiiri besleyen, ona ayrı bir anlam derinliği veren, şiirde çok çeşitlilik sağlayan bir unsur olduğu için de şairler tarafından tercih edilmiştir. Hatta zamanla bu bir gelenek haline almış ve tasavvufî hayatı yaşamayan şairler bile geleneğin etkisiyle tasavvufî sembolleri kullanarak şiirler yazmaya başlamışlardır. Tabii bu şairlerin yanı sıra tasavvufu bir yaşam tarzı olarak benimsemiş, tarikat ehli şairlerin varlığı da bunda etkilidir.

Bir tarikata bağlı olup da aynı zamanda şiir yazan şairler arasında Mevlevîlerin ayrı bir yeri vardır. Mevlânâ aynı zamanda büyük bir şair olduğu için, klasik Türk edebiyatını en çok tesiri altına almış ve kaynaklık etmiş eserlerden biri olan Mesnevî'yi ders olarak okuyan Mevlevîler arasında şiir söylemek ve yazmak yaygın hale gelmişti. Hatta bu şiirler zamanla bir araya getirilmiş ve tezkire ve mecmualar oluşturulmuştu. Sâkib Dede'nin Sefîne-i Mevleviyye'si, Esrâr Dede'nin Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye'si, Ali Enver'in Semâhane-i Edebî gibi Mevlevî şairlerin şiirlerinin toplandığı tezkireler buna örnektir. Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili şiirlere yer veren bir başka eser ise, Vâsif Efendi tarafından XIX. yüzyılda kaleme alınan Mecmû'a-i Medâyah-i Mevlânâ adlı mecmuadır.

Bu eser, Prof. Dr. Ahmet Mermer, Dr. Ahmet Selahattin Hidayetoğlu, Dr. Mustafa Erdoğan ve Dr. Neslihan Koç Keskin tarafından hazırlanıp Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları arasında neşredilerek okuyucuyla buluştu. Eserin ön-sözünde Mecmû'a-i Medâyah-i Mevlânâ ile ilgili kısaca bilgi verilerek eserin ortaya konulmasında takip edilen usul ve bu eserin edebiyat dünyasına katkısından söz edilmiş, bu mecmuanın Birrî, Sâkib, Sâbit gibi divanı yayımlanmış şairlerin divanlarında bulunmayan şiirleri ihtiva ettiği belirtilmiştir. Mecmuanın gerek yazı ve süsleme, gerek içerdiği şiir sayısı açısından değerlendirilerek bir nüshasının esas nüsha olarak kabul edildiği; fakat diğer nüshalarla karşılaştırma yapılarak bu nüshada bulunmayan şiirlerin de kitaba alındığı görülmektedir. Bunların yanı sıra bu mecmuanın herhangi bir nüshasında bulunmayan Mevlevîlikle ilgili şiirlerin de divan ve tezkirelerden taranmak suretiyle esere dâhil edildiği bilgisi verilir.

Önsözün ardından gelen giriş bölümünde ise tasavvufun yalnızca din, kültür, edebiyat açısından değil, sosyal ve siyasî açıdan taşıdığı öneme değinilerek “Osmanlı Kültürü, Mevlânâ ve Mevlevîlik” ve “Mevlevîlikte Şiir, Şiirde Mevlevîlik” başlıkları altında Mevlevîliğin sosyal ve edebî hayata tesirinden bahsedilmiştir. Eserde yer alan şiirler, redifleri göz önünde bulundurularak konu bakımından iki ana grupta toplanıp incelenmiştir: 1-Mevlânâ 2-Mevlevîlik ve Mevlevîlik unsurları. Ardından Mecmû’-i Medâiyih-i Mevlânâ ve yazarı Vâsıf Efendi hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre XIX. yüzyılın sonunda muhtemelen 1892-1899 tarihleri arasında tertip edilen bu mecmuanın altı nüshası bulunmaktadır. Mecmuanın aslı da konu ve rediflere göre tasnif edilmiştir. Tüm nüshaları rika hattı ile müellif tarafından kaleme alınan bu mecmuanın, yayıncılarından tarafından esas olarak kabul edilen nüshası, Mevlânâ Müzesi Türkçe Yazmaları 2163 numarada kayıtlıdır. Bu nüshada 563 şiir bulunmakta, diğer nüshalardaki farklı şiirler ile beraber toplam şiir sayısı 658 olmaktadır. Yazarların divan ve tezkirelerden tarayarak bir araya getirdikleri şiirler de dâhil edildiğinde bu sayı 783’e çıkmaktadır.

Bu bilgilerin yanı sıra konuyla ilgili çalışmalardan söz edilerek, bu mecmuanın tamamlanmasına tarih düşen Tâhirü’l-Mevlevî’nin söz konusu mecmuayı 1898 yılında yayımlamaya başladığı; fakat az bir kısmını yayımlayabildiği bilgisine yer veriliyor. Hatta Vâsıf’ın asıl mesleğinin gümrük idaresi kâtipliği olduğunun da Tâhirü’l-Mevlevî’nin bu eserinden öğrenildiği kaydediliyor.

Giriş bölümünün ardından “Mevlânâ ve Mevlevîlik Şiirinin Bazı Özellikleri” başlıklı bir diğer bölüm yer alıyor. Bu bölümde de eserde yer alan şair ve şiir sayıları, nazım şekilleri, redifler ve vezinler ile şairlerin adları, mahlasları, ölüm tarihleri ve diğer özelliklerinin yer aldığı şairler tablosu bulunuyor. Bu bölümde verilen bilgilerde, konuyla ilgili en çok şiiri Esrar Dede ve Şeyh Galib’in yazdığı dikkat çekmektedir. Şiirlerde en çok kullanılan redif Mevlânâ, en fazla tercih edilen nazım şekli ise gazeldir. Bu bilgilerin ardından bir kaynakça verilerek asıl metne geçiliyor.

Metin bölümünde, kitabın sağ tarafındaki sayfalarında Osmanlı Türkçesi ile yazılmış orijinal metnin, sol tarafta ise metnin transkripsiyonsuz olarak Latin harflerine çevrilmiş halinin verildiğini görüyoruz. Vezin veya anlam bakımından kusurlu olan yerler sayfa kenarlarında verilen notlarla gösteriliyor. Öncelikle yazarların esas nüsha olarak kabul ettikleri nüshaya ait şiirler verildikten sonra, 598. sayfadan itibaren mecmuanın diğer nüshalarından alınan şiirler yalnızca Latin harflerine çevirileri ile eserde yer alıyor. 631. sayfadan itibaren ise ele alınan mecmuanın hiçbir nüshasında bulunmayan; fakat araştırmacıların

tezkire ve divanlardan tarayarak ortaya koydukları şiirleri görüyoruz. Gerek başka nüshalardan alınan şiirler gerekse tezkire ve divanlardan derlenen şiirler için ayrı şiir numaraları verilmemekte ve mecmuadaki şiir numaraları aynen devam ettirilmektedir. Bu eserde şiirleri bulunan şairler şunlardır: Âbdâl, Abdî, Abdülgaffar Dede, Âdile Sultan, Adnî, Ağazade Mehmed Dede, Ahkar, Ahmed Remzi, Âkif Paşa, Âlî (Gelibolulu), Ârif, Âsım Monla, Aşkî, Atâyî, Avnî (Yenişehirli), Aynî, Aysî, Bahtî, Bâkî, Bekâyî Dede, Beliğ Efendi, Birrî, Câzim, Cemaletdin Dede, Cevdet Paşa, Cevrî, Cezbî, Çâker, Dâlî, Dânişî, Derviş, Derviş Ahmed, Derviş Haydar, Derviş Ma'nevî, Derviş Ünsî, Edîb, Enis, Enver, Erşedî, Esad (Mehmed), Esif, Esrâr Dede, Fahrî, Fakrî, Fasîh, Fâtımâ, Fâzıl Paşa, Fedâyî, Fehîm, Fennî, Ferdî, Ferhad Paşa, Feridun, Ferik Kâzım Paşa, Fevrî, Feyzî, Firâkî, Garîbî, Gavsî, Günâhî Dede, Hâdi, Hâfız, Hafî, Hâkim, Hakkı Paşa, Hâlis Ahmed Dede, Hamdî, Hâmî, Hâmid, Hanîf, Hasîb Dede, Haşmet, Hayrî, Hemdem Çelebi, Hıfzî, Hikmet, Hikmetî, Hilmî, Hudâyî, Hükmî, Hüsrev, İffet, İhyâ, İlmî, İmâdüddin, İsmail, İsmet, İzzet Molla, Kabûlî, Kânî, Kâmî, Kâzım, Kudûsî, Leylâ Hanım, Lutfî, Lutfî, Mahmûd, Mezâkî, Midhat, Mihrî, Muhîti, Muhlis, Muhyî, Mûnis Dede, Murad Monlâ, Müstakîmzâde, Nâbî, Nâcî, Nâdirî, Nâfî, Nâsır, Nâzım, Nazîf, Nazîm, Nazmî, Nebîl, Necmî, Nef'î, Nehcî, Nesîb, Neşâtî Dede, Neşet, Neylî, Neyyir, Niyâzî, Nûrî (Halil), Nûrî (Osman), Nutkî, Nuzûlî, Ruşenî, Pertev, Pervâne, Râgıb Paşa, Rahmetî, Rahmî, Râmiz, Râsim, Ref'î, Reşid, Rızâ (Neccarzâde), Rızâ, Rif'at, Rûsûhî, Rûşenî, Rûşdî, Sa'dî, Sa'îd, Sa'îd Giray, Sabîh, Sâbir, Sâbit, Sabrî Acem, Sabrî Efendi, Sabûhî, Safâyî, Safvet, Sâhib, Sâkîb, Sâlik, Sâlim, Sâmi, Samtî, Selâmî, Dîvânî Mehmed Dede, Sem'î, Senâyî, Semâhat, Senîh, Sıdkî, Sırrı, Sîneçâk Yûsuf Dede, Siyâhî, Süleyman Ârif, Şâhidî, Şâkir, Şefik, Şem'î, Şeref Hanım, Şeydâ Dede, Şeyh Gâlib, Şeyhî, Şinâsî, Şûhî, Şuhûdî, Tâ'ib, Tâhirü'l-Mevlevî, Tecellî, Tevfik, Tûrâbî, Vâsîf (Osman), Vâsîf, Vecdî Dede, Vehbî (İbrahim), Vehbî, Veled Çelebi, Vesîm, Yahyâ, Yûsuf, Zâtî, Zihnî, Ziver, Zünnûn.

Görüldüğü gibi çok sayıda divan şairinin konuyla ilgili şiirlerini içeren bu eser, Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili yazılan şiirleri ilmî bir şekilde bir araya getirerek bu alandaki büyük bir eksikliği gidermiş ve Mevlevîlik ile ilgili şiir yazar şairlerin konuyu ele alış şekilleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları görmemizi sağlamıştır. Eserin Mevlevîlikle ilgili yapılacak yeni çalışmalara kaynaklık edeceği şüphesizdir. ©